

Sbohem, pane profesore!

Jiří Sláma (1934–2020).

M i r o s l a v P O P E L K A

Věda, láska, víra, s. 312–314

Na sklonku roku 2020 zastihla (nejen) českou archeologii velmi smutná zpráva. Zemřel pan profesor Jiří Sláma. Bylo to krátce po Štědrém dnu, přesně 26. prosince. Byl jsem právě na cestě na Moravu a někde za Brnem mě zastihla textová zpráva od dcery pana profesora, že právě před chvílí její tatínek navždycky odešel. Pro mě osobně se tak uzavřela jedna velká kapitola mého působení na archeologickém pracovišti Filozofické fakulty Karlovy univerzity. Jiří Sláma odešel jako poslední z trojice mých milých učitelů, vedle Miroslava Buchvaldka a Zdeňka Smetánky. Oni to nebyli jen učitelé, byli to vážení kolegové a především báječní lidé, i když každý svým způsobem originální.

První těžkou chvílí pro mě bylo rozloučit se s profesorem Slámou v bazilice svatého Petra a Pavla na památném Vyšehradě. Těžko předem volit slova, proto jsem po vyzvání předstoupil před pozůstalé a smuteční hosty a pronesl jsem pár vět, které mi zrovna v té smutné chvíli vytanuly na mysli při pohledu na rakev s ostatky pana profesora.

A teď je chvíle na krátké rozloučení také na stránkách sborníku, který začal spontánně vznikat, myslím, těsně po posledním rozloučení. Ani toto ale není lehký úkol. Vždyť vzpomínek na Jiřího Slámu je po více než čtyřiceti letech strávených na fakultě tolik, že by to snad vystačilo i na samostatnou knížku.

První setkávání pro mě začala se zahájením mého studia archeologie na tehdejší Oddělení pravěku katedry obecných dějin a pravěku. Tehdy jsem ještě nepřemýšlel nad příčinou toho podivně dlouhého názvu. O základní přednášky se dělil právě Jiří Sláma s Miroslavem Buchvaldkem a k nim se přidávalo jen několik externích učitelů. Prostor, který tehdejší oddělení v Celetné ulici „obývalo“, byl jedinečnou zárukou, že my studenti jsme své učitele vídali takřka denně. Tehdy doktor Sláma působil jako vážný a poměrně přísný člověk, který však oplýval darem slova. Jeho přednášky byly a zůstanou nezapomenutelné a snad i nepřekonatelné. My, kteří jsme je kdy absolvovali, nezapomeneme na vždy se opakující příchod učitele do přednášky. Předstoupil před nás, tehdy bylo ještě naprosto běžné, že studenti při příchodu učitelů vyjadřovali pozdrav povstáním. A pak následoval památný úvod, totiž oslovení „Kolegyně a kolegové...“ Tak začínala každá přednáška, každý seminář Jiřího Slámy a následovaly příběhy z dob, které se pro něho staly celoživotním zájmem, a které dovedl prostřednictvím archeologie a historie báječně rekonstruovat. Tehdy možná ještě ne, spíš později.

již jako nejmladší člen akademického sboru Oddělení pravěku, jsem vnímal, jak doktor Sláma, aniž by sledoval čas, skončil své přenášky a semináře na minutu přesně! Jako zkoušející byl pak přísný, vyžadující znalosti, avšak vždy naprosto spravedlivý.

Jako student jsem měl také příležitost poznat Jiřího Slámu v terénu. Pro můj studijní ročník se letní terénní praxe odehrávala na polykulturním nalezišti v Lochenicích u Hradce Králové. Ten seminární výzkum vedli pánové Jiří Zeman z Archeologického ústavu tehdejší Akademie věd ČSAV a mí učitelé Miroslav Buchvaldek a Jiří Sláma. My studenti jsme po čas výzkumu bydleli na studentských kolejkách přímo ve Hradci, zatímco zmínění pánové obývali přívěs a stan přímo u výzkumu, na břehu potoka Trotiny. Pamatuji se, že zcela samozřejmě pracovali v sondách s námi a trpělivě nám vysvětlovali každou terénní situaci nebo popisovali významnější nálezy. I tyto společně strávené chvíle, jinde, než ve fakultních prostorách, nám ukazovaly naše učitele, tedy včetně Jiřího Slámy, zase v poněkud jiném světle.

Jak jsem již zmínil, měl jsem v rámci oboru to štěstí a čest, že jsem se mohl po skončení vojenské základní služby vrátit na fakultu a mít znovu tu možnost, vídat své učitele, tehdy už vlastně vážené kolegy, skutečně denně. A tak jsem postupně poznával, že Jiří Sláma snad působí navenek jako vážný a přísný člověk, avšak opak byl pravdou. Naopak, nesmírně vlídný, trpělivý a vždy připravený pomoci radou, či jakkoli jinak. Měl jednu skoro každodenní zábavu. Totiž, po příchodu do Celetné se nás poptával, jakýpak je dnes historicky významný den. Občas, když datum bylo notoricky známé, se někdo z našeho kolektivu trefil, většinou pak tehdy již docent Sláma prozradil, čím je den proslaven. Pamatuji se, že jednoho dne opět položil stejnou otázku, na kterou jsme však neznali odpověď. A tehdy Jiří Sláma s nenapodobitelným záhadným úsměvem prohlásil, že právě toho dne ho před x lety konečně propustili z vojny!

Zmiňoval jsem, že Jiří Sláma vždy a ochotně poradil, a to nejen kolegům, ale hlavně studentům. Udivoval zvláštní paměť, neboť v případě potřeby poradil nejen fakta, ale také potřebnou literaturu a korunoval vše tím, že buď sdělil signaturu příslušného titulu v naší fakultní knihovně, nebo jej šel hned vytáhnout z regálu a předal ji tázajícímu. Byl opravdovým mistrem svého oboru. Jeho odborné znalosti a zásluhy o poznání raně středověkého světa a počátky křesťanství se určitě objevují v dalších současně publikovaných vzpomínkách.

Veliká lidská hodnota Jiřího Slámy se projevila před pár lety, v okamžiku, kdy jeho nejbližší osobu zasáhla nemoc. V tom okamžiku se pan profesor stáhl z fakultního života a věnoval se výhradně péči a pomoci tam, kde ho bylo nejvíce potřeba. Jistě, že nám všem na Ústavu pro archeologii chyběl, ale na druhé straně jsme obdivovali jeho boj s nepřízní osudu. Možná, že následující vzpomínka bude poněkud osobní, ale nemohu ji vynechat. Jednou, v době, kdy se pan profesor objevil na fakultě již jen sporadicky, jsme strávili chvíli v rozhovoru. Nemohl jsem si odpustit poznámku, že ho za vše, co v posledních měsících dělá, velmi obdivuji. A Jiří Sláma jen tiše odvětil: „kdysi jsem před Bohem slíbil, že budu v dobrém i ve zlém...“ A věřte, že ani ve chvílích, kdy dopisují svoji vzpomínku na pana profesora, se neubráním dojetí.

Milý pane profesore, děkuji Vám za vše, čemu jste mě učil a snad i trochu naučil. Teď už zůstávají jen vzpomínky. Je jich opravdu tolik, že by to snad vystačilo i na samostatnou knihu. Ale i těch pár střípků z doby, kdy jsem měl tu čest a štěstí, že jsem se s Vámi mohl v Celetné ulici potkávat takřka denně, snad připomenou, že jste byl vynikajícím učitelem, odborníkem a zároveň laskavým a čestným člověkem. Za to Vám patří velký dík!

Budte s Bohem, pane profesore!

Obr. 1: Zdena a Jiří Slámovi. Z rodinného archivu.